

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

TEMMUZ 2019 / SAYI : 70

SAHİBİ:

MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:

ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU:

BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES:

Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No: 1/2 ANTALYA

TLF : 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER: 0 (242) 241 41 74

www.mustafaakbaba.com.tr

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ

TUNAHAN OFSET & MATBAACILIK

Tel : 0 (242) 248 90 88

www.tunahanmatbaa.net

info@tunahanmatbaa.net

tunahanofset@gmail.com

Sinan Mh. Atatürk Cd. 1254 Sk.

Rıfat Türkcan Psj. No: 14/7

Muratpaşa / ANTALYA

YAYIN TÜRÜ :

Yerel - Süreli

İki Ayda Bir Yayınlanır

NEVZUHUR da yayımlanan yazılar
kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR da yayınlanan eserlere
telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR

Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR da

Yayınlanan bütün yazıların sorumluluğu
yazarına aittir. Gönderilen yazıların
yayınlanması, Yayın kurulu nun
kararına bağlıdır.

NEVZUHUR Yayınlarının tamamına
www.mustafaakbaba.com.tr adresinden
ulaşabilirsiniz.

BİR SEYAHATE DÜŞÜLEN NOTLAR

MUSTAFA AKBABA

VARLIK DÜZENİ

(EKONOMİ) YÖNETİMİ

ALİ DEMİREL

ANILARDAN BİLE

SİLİNMIŞ BAHÇELER

ANDAÇ

TÜRK OZANLIK GELENEĞİ

VE OZAN ARİF

Prof.Dr. ALİ KAFKASYALI

NEVZUHUR

MUSTAFA AYVALI

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları;

Önce Cenab-ı Allah'ın inayeti, sonra da sizlerin NEVZUHUR'a göstermiş olduğunuz alâka ile 70. sayımıza ulaşmış bulunuyoruz.

BİR SEYAHATE DÜŞÜLEN NOTLAR başlığıyla sunulan yazıda MUSTAFAAKBABA sizlere Güneydoğu Bölgemizden esintiler ulaştırıyor.

VARLIK DÜZENİ (EKONOMİ) YÖNTEMİ başlığıyla takdim edilen yazı ise ALİ DEMİREL'in.

ANDAÇ da *ANILARDAN BİLE SİLİNİŞ BAHÇELER* başlığıyla kaleme almış olduğu yazısında, bahçelerin dünü ve bugünü resmediyor.

Prof. Dr. ALİ KAFKASYALI'nın Ozan Arif hayatta iken kaleme almış olduğu, *TÜRK OZANLIK GELENEĞİ VE OZAN ARİF* başlığını taşıyan yazısını ilgi ile okuyacağınızı umuyoruz.

NEVZUHUR unvanlı şiiriyle de MUSTAFAAYVALI sayfalarımızı renklendiriyor.

Bir sonraki sayıda buluşabilmek ümidiyle hoşçakalın.

NEVZUHUR

BİR SEYAHATE DÜŞÜLEN NOTLAR

MUSTAFAAKBABA

Ortaokul birinci sınıfta iken Türkçe öğretmenimiz yarıyıl tatilinde bir roman okuyup özetini de yazmamızı ödev olarak vermişti. Onbeş gün gibi bir sürede hazırlanması gereken bu vazifenin yetişebilmesi için uzun olmayan bir romanı tercih etmiş, Reşat Nuri'nin 'Acımak' romanını okumuştum. Romanda geçen 'Diyârbekir' kelimesinin 'Diyarbakır' olduğunu tahmin etmiş, yine de emin olabilmek adına büyüklerime sorarak teyit etmiştim. Diyarbakır olarak bildiğimiz şehrin önceleri Diyârbekir olarak anıldığını bu vesile ile ilk defa bu romandan öğrenmiş oluyordum. Doğrusunu söylememiz gerekirse, onüç yaşlarında iken okumuş olduğum o romandan bugüne aklımda kalan tek şey Diyarbakır'a bir zamanlar Diyârbekir dendiğidir.

Girizgâh olarak neden böyle bir hâtıramı sizlerle paylaştığımı merak etmiş olabilirsiniz. Arz edeyim efendim.

NEVZUHUR'un bir önceki sayısında (69. Sayı) CÂMÎ (LER) başlığıyla sunulan yazımda, akış içerisinde Diyarbakır'ı bugüne kadar görmediğimden bahis etmiştim. Daha önce Güneydoğu Anadolu bölgemize yapmış olduğum kapsamlı seyahatimizde, o günün şartları sebebi ile Diyarbakır program dışında bırakılmıştı. Haziran ayında gerçekleşecek olan bir seyahat programı önüme konduğunda görmediğim Diyarbakır, Dara Antik Kenti, Göbekli Tepe, Karakuş Tümülüsü, Çendere Köprüsü, Zeugma Antik Kenti gibi yerlerin de bulunması bu seyahate iştirak etmemiz için bir vesile oldu. 10-16 Haziran 2019 tarihleri arasında Hakk Tealâ o bölgeye tekrar yolumuzu düşürdü.

Bu yazımızda, daha önceki seyahatimizde gördüğümüz ve NEVZUHUR'un 31. Sayısında BİZİM İLLER-GÜZEL İLLER başlığıyla oldukça tafsilatlı bir

şekilde kaleme aldığımız yerlerden tekrar bahis etmemiz gereksiz olacaktır. Onun için biz burada ilk defa gördüğümüz yerlere bir parantez açacağız.

Antalya'dan 1 saat 15 dakikalık bir uçuşun ardından Diyarbakır'a ulaştık. Valizleri aldıktan sonra orada bizi bekleyen otobüse bindik. Seyahatimizin bundan sonraki kısmı, oraların karış karış görülebilmesi için otobüs ile yapılacaktı. Programa göre; Diyarbakır, Hasankeyf, Midyat, Mardin, Dara Antik Kenti, Şanlıurfa, Göbekli Tepe, Harran, Atatürk Barajı, Karakuş Tümülüsü, Çendere Köprüsü, Nemrut Dağı, Halfeti, Kelaynak Kuşları Üretim istasyonu, Gaziantep, Zeugma Antik Kenti görülecek olan yerler arasındaydı.

Diyarbakır yöresinin en eski adı Asur kaynaklarında 'Amidi' olarak geçmektedir (İÖ 1300). Yunanca ve Latince kaynaklarda bu ad, 'Amido' ya da 'Amida' olarak yazılıdır. Arap akınları ertesi bu ad, Arap kaynaklarında 'Amid', Türklerin yöreye gelmesinden sonraki kaynaklarda ise 'Kara Âmid' olarak geçer. Buradaki kara ekinin, kent mimarisinde kullanılan taşların renginden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Diyarbakır adı, Arapların yöreye gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Arap akınları sırasında bölgeye 'Bekr' adında bir Arap aşireti yerleşmiştir. Bir süre burada egemen olan aşiretten ötürü burası Bekr diyârı anlamında 'Diyâr-ı Bekr' olarak anılmış, zamanla 'Diyarbakır' biçimini almıştır. 1937 Kasım'ında bölgedeki bakır madeni de göz önüne alınarak bu ad Diyarbakır'a dönüştürülmüş ve bundan böyle resmî kaynaklarda bu ad kullanılmıştır.

Diyarbakır; Kalesi, camileri, medreseleri, türbeleri başta olmak üzere çok sayıda tarihî ve manevî mekânı bünyesinde barındırmaktadır.

Diyarbakır Kalesi; Anadolu'nun dünyaca ünlü kalelerinden. Yapı, Dışkale ve İçkale bölümlerinden oluşmaktadır. Dışkale surlarının uzunluğu yaklaşık 5 km.'dir. Yüksekliği 10-12 m, genişliği 3-5 m. olan Dışkale'nin dört yöne açılan kapıları ünlüdür.

İçkale, Dışkale'nin kuzeydoğusunda olup 1524-1526'da Kanunî Sultan Süleyman döneminde surlarla çevrilerek genişletilmiştir. İkisi dışa, ikisi kente açılan dört kapısı bulunmaktadır.

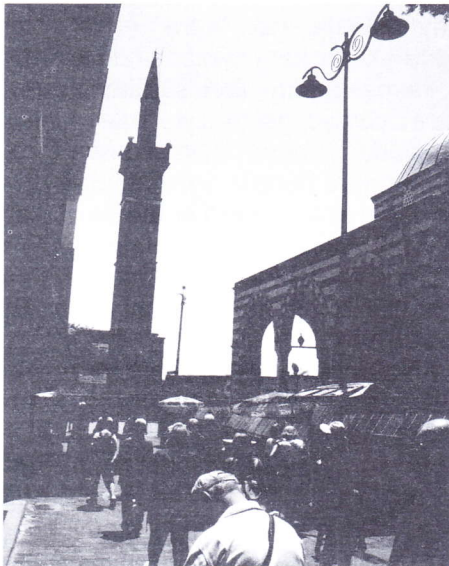
1516-1520 yılları arasında Diyarbakır'da yapılan ilk Osmanlı eseri olması ve ters T Planlı camilerden dört yarım kubbeli merkezî Plânlı camilere geçişi belirlediğinden Türk Mimarlık Tarihinde ayrı bir önemi bulunan Fatih Paşa (Kurşunlu) Camii'nden geçen sayımızda yazımızın akışı içerisinde bahsetmiştik.

Ulu Cami; Güneydoğu Anadolu'nun en eski camisi olarak bilinmekte, Diyarbakır'ın en tarihî yapı topluluğu olarak nitelenmektedir. Değişik dönemlerden kitabeleri vardır. 639'da kentin ortasındaki büyük kilisenin önce üçte biri, sonra bütünü camiye dönüştürülmüştür. 1091 / 1092'de Selçuklu Sultanı Melikşah döneminde yenilenmiştir. XV. yy'da Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan, yapının batı bölümünü tümüyle onartmıştır. Caminin önünde çeşitli yapılarla çevrili avlu bulunmaktadır. Avlu ortasında 1849'da yapılmış sekizgen, sütunlara dayanan şadırvan vardır. Mihrap ve minber son dönem Osmanlı eseridir. Çan Kulesi üzerine yapılan silindirik minaresi konik külâhlıdır.

Ulu Camii - Diyarbakır

Kitabesinde, 1500'de Akkoyunlu Hükümdarı Kasım'ın yaptırdığı bildirilen Şeyh Matar Camisi Ak-kara kesme taştan yapılmış göz alıcı bir yapıdır. Caminin en ilginç yanı dört sütun üstünde yükselen kare minaresidir. Bu tip bir minare değil Türkiye, dünyanın başka hiçbir yerinde yoktur.

Şeyh Matar Camii - Diyarbakır

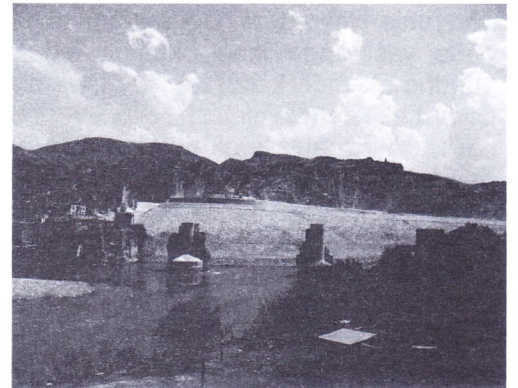
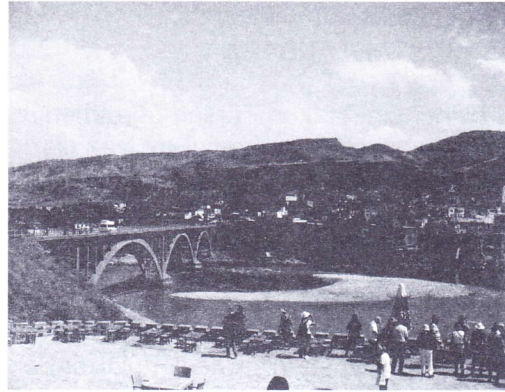
Mardin Kapısı'nın 3 km. dışında, Silvan Yolu üstünde bulunan Dicle Köprüsü (10 Gözlü Köprü) de Diyarbakır'daki önemli tarihî eserlerden biridir. Kitabesinde 1065'de Mervanoğulları'ndan Nizamüddeve Nasr'ın yaptırdığı bildirilmektedir. Buna göre, Anadolu'da tespit edilen en erken İslâm Köprüsüdür. Ancak, köprünün bu tarihten çok önce yapıldığı sanılmaktadır. Emevi Halifesi Hişam zamanında yenilenmiş, 1065'de yeniden elden geçirilmiş olduğu tahmin edilmektedir. 10 gözlü, 180m. boyunda, kara taştan, sivri kemerli bir yapı olan köprü değişik dönemlerde geçirdiği onarımlarla mimarî bütünlüğünü yitirmiştir.

Yukarıda tarihî yapılardan verdiğimiz birkaç misalden sonra şimdi de Diyarbakır doğumlu ünlülerden örnekler vererek Diyarbakır bahsini sonlandıralım.

Ali Emirî (1857-1924), Süleyman Nazif (1869-1927), Ali Faik Ozansoy (1875-1950), Ziya Gökalp (1876-1924), Hamid Aytac (1891-1982), Cahid Sıtkı Tarancı (1910-1956), Ahmed Arif (1927-1991).

Şunu da ilave etmeliyiz ki Diyarbakır'a kadar gidip de tarihî Hasan Paşa Hanı'nda bir kahvaltı yapmazsanız, Diyarbakır seyahatiniz eksik kalmış sayılır.

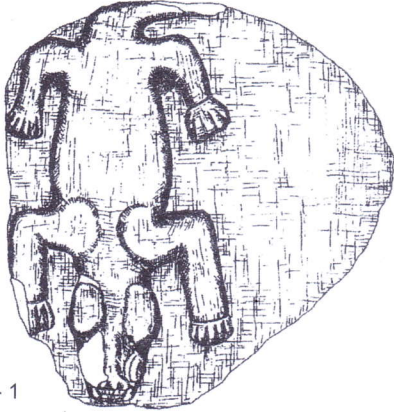
Diyarbakır'dan Midyat'a doğru giderken Hasankeyf'de bir mola verildi. Bu benim Hasankeyf'e ikinci gelişimdi. Her ne kadar bu yazımızda ilk defa gördüğümüz yerlerden bahis edeceğimizi söylemiş olsak da burada Hasankeyf'e küçük bir parantez açmak gerekecek.

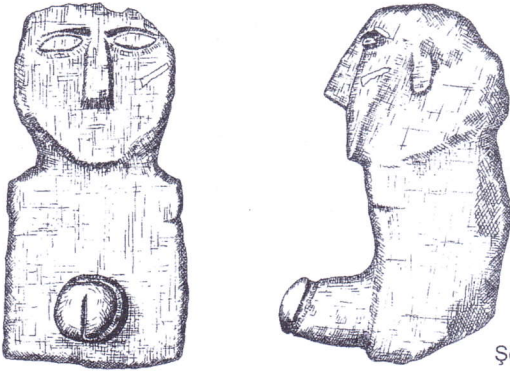
Hasankeyf'in bugünkü görüntüsü.

İlk gördüğüm Hasankeyf ile bugünkü arasında büyük bir fark vardı. Devlet Su İşleri tarafından yapımı tamamlanan Ilısu Barajı ve HES Projesinden dolayı sular altında kalacak olan yerlerdeki tarihî yapılar arkeoparka taşınmış olduğundan Hasankeyf'in eski silüeti kaybolmuş. Çarşı esnafı da yeni yerleşim yerine taşınma faaliyeti içerisinde idi. Bazı önemli zaruretlar böyle sonuçlar verebiliyor. Tarihî yapıların zarar görmeden kurtarılması ise teselli kaynağımız oluyor.

Şanlıurfa'nın merkez Haliliye İlçesi'nin Kent merkezine 18 km. mesafedeki Örencik Mahallesi yakınlarında bulunan Göbekli Tepe, 2011 yılından beri Unesco Dünya Mirası geçici listesinde bulunuyordu. Bahreyn'in başkenti Manama'da 2018 yılı Temmuz ayında gerçekleştirilen Unesco Dünya Miras Komitesi'nin 42. toplantısında kalıcı listeye alındı. Bu kararın ardından Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yürüttüğü çalışmalar neticesinde Devlet Başkanımız tarafından 2019 yılı "Göbekli Tepe Yılı" olarak ilân edildi. 8 Mart 2019 Cuma günü de resmî açılışı gerçekleştirildi. 12.000 yıl öncesine tarihlenen dairevî yapıları ve hayvan figürleri ile dünyanın dikkatini üzerine toplayan Göbekli Tepe'de kazılar 1995 yılında başlamıştı. 1986 yılında ören yerinin bulunduğu tarlasını sürerken bulduğu kireç taşından yapılmış iki heykeli müzeye götürüp teslim eden Mahmut Yıldız adındaki vatandaşımız tarihî keşfin yolunu açmıştır. Müze yetkilileri tarafından depoya kaldırılan heykeller, uzun yıllar sonra arkeologların tesadüfen görmesiyle Göbekli Tepe keşfedilmiştir.

Şekil - 1

Şekil - 2

Göbekli Tepe'deki arkeolojik çalışmalardan yıllarca önce bulunup Urfa Müzesi'ne getirilmiş ve o zamanlar hiç kimsenin dikkatini çekmemiş olan buluntular.

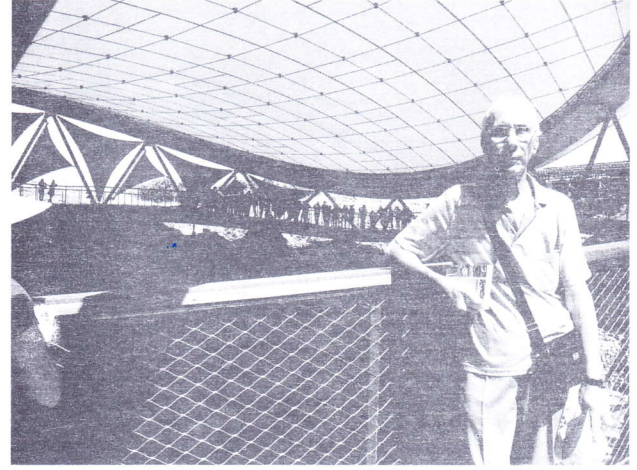
Şekil 1: Sürüngen benzeri bir hayvanın kabartması.

Şekil 2: Ereksiyon halindeki penis dışında başka organı olmayan heykel (önden ve yandan)

-KLAUS SCHMİDT'in GÖBEKLİ TEPE kitabından-

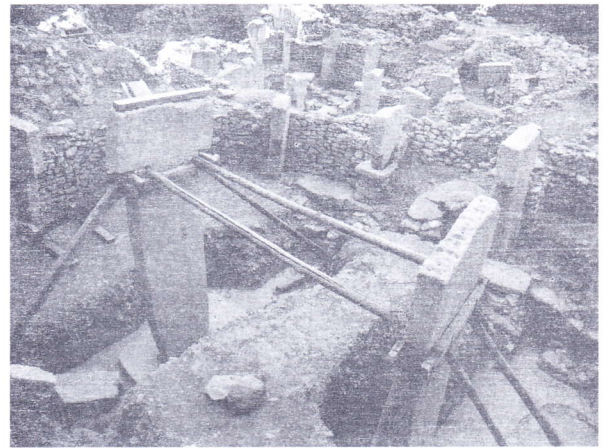
Her ne kadar hakkında henüz çok şey bilinmese de bugünkü değerlendirmelere göre mabed olduğu tahmin edilen kalıntıların tarihi 12.000 yıl öncesine dayanıyor. Şayet mabed ise, buna ilk mabed demek hatalı olur. Çünkü İslâm'a göre Kâbe yeryüzünde insan tarafından inşâ edilen ilk mabed olma özelliğini taşımaktadır. Hâl böyle olsa da yapının Anadolu'da bulunuyor olması bizler için büyük bir avantaj sağlamaktadır. Zaten medeniyetler mezarlığı durumunda olan Anadolu'muzda nereye

dokunsanız bir tarih fışkırıyor. Basından öğrendiğimize göre, Azerbaycan gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak olan TANAP boru hattı Projesinin geçtiği yirmi şehirden de bugüne kadar hiç bilinmeyen 154 arkeolojik saha tespit edilip, bulunan bini aşkın eser ilgili müze müdürlüklerine teslim edilmiştir.

Göbekli Tepe

Göbekli Tepe'de arkeolojik kazı alanının hemen yanında bir tepecik var. Daha doğrusu kazı alanı bu tepeciğin eteğinde yer alıyor. Tepenin üstünde de bir tek ağaç bulunuyor. İster istemez dikkatinizi çeken bu tepeciğe çıktığınız zaman iki yetişkin iki de çocuk mezarıyla karşılaşıyorsunuz. Kim oldukları bilinmeyen ve üzerlerine taş yığılmış olan mezarların baş ve ayak uçları belli değil ama doğu-batı istikametinde uzanıyor olmaları Müslüman mezarı olduğuna işaret ediyor.

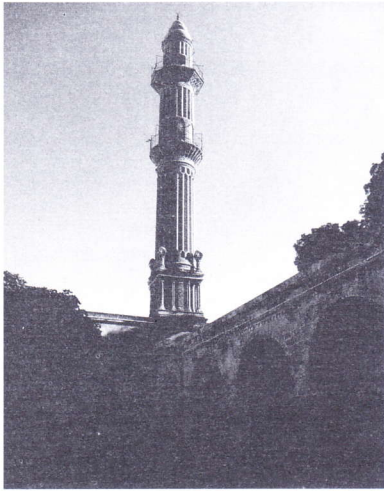
Göbekli Tepe'den görüntüler

Göbekli Tepe'den çıkartılan küçük taşınabilir durumda olan eserler Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nde teşhir ediliyor. Böylece çalınma riski de bertaraf edilmiş oluyor. Göbekli Tepe'den getirilip sergilenen bu eserler müzede oldukça geniş bir alanı kaplıyor.

Ulu Camiî avlusu - Mardin

Müzenin hemen yakınında olan Şanlıurfa Mozaik Müzesi de görülmesi gereken bir mekan. Bir inşaat faaliyeti esnasında tesadüfen bulunan mozaikler olduğu yerde bırakılmış, bütün mozaikli alan açılıp temizlenmiş ve üzerine de müze binası yapılarak muhafaza altına alınıp insanların hizmetine sunulmuş.

Şehidiye Camiî ve Medresesi - Mardin

Zeugma Antik Kenti'nde bulunan mozaiklerden baraj suları altında kalacak olanların hepsi çıkartılmış olup Gaziantep Arkeoloji Müzesi'nde sergileniyor. Ülkemizin ve dünyanın önemli mozaik müzelerinden biri olan bu müze mutlaka ziyaret edilmesi gereken yerlerden birisi. Bu müzeyi benim eski yerinde bir, şimdiki yeni yerinde de iki defa olmak üzere üçüncü defa ziyaret edişim. "Çingene Kızı" namıyla özel bir bölümde teşhir edilen mozaik parçası da bu müzede. ABD'de Ohio Bowling Green State Üniversitesi'nde bulunan ve 26 Kasım 2018'de Ülkemize getirilen Zeugma Çingene Kızı mozaığının diğer parçaları da burada teşhire sunulmuş durumda. Bu gidişimde onları da görmek nasib oldu. Zaten bu müzeyi üçüncü ziyaretimin ana sebebi, getirtilen bu parçaları görmek adına idi.

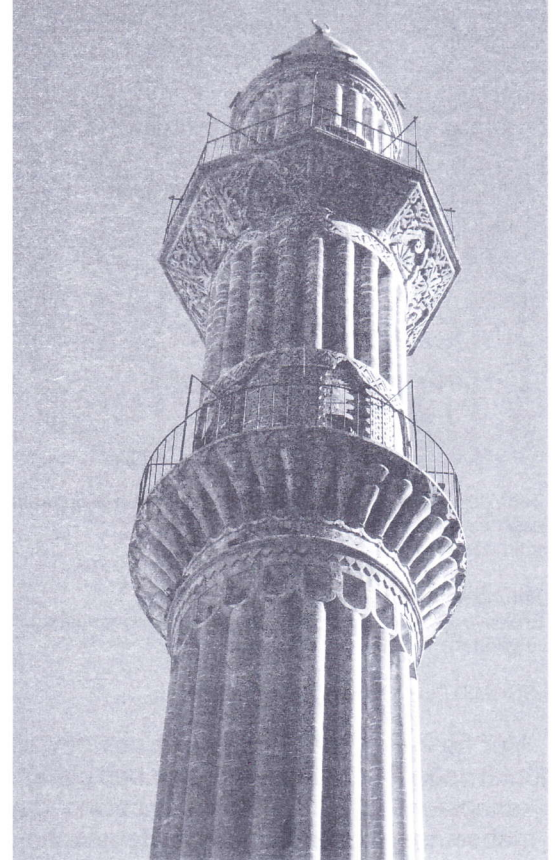
Bu figür hakkında arkeologlar arasında kız mıdır, erkek midir? Çingene midir, değil midir? Tartışmaları süre dursun, "Çingene Kızı" namıyla dünyaya ün salan bu eser memleketimiz için büyük bir prestij olmuştur.

Zeugma Antik Kenti'nde sular altında kalmayacak olan yerlerdeki mozaikler de olduğu yerde gün yüzüne çıkartılmış olup koruma altına alınarak teşhir edilmektedir. Zeugma yamaç evlerinden ikisi olan Danae ve Dionysos evlerini içine alan yapı; mozaik, fresk ve bütün buluntuların yerinde korunmasını sağlıyor.

Zeugma Antik Kenti'nden bir görüntü

16 Haziran günü ikinci saatlerinde uçakla Gazi antep'den Antalya'ya dönerken, gördüğüm yeni yerlerin ve edindiğim yeni bilgilerin mutluluğunu yaşıyordum.

Şehidiye Camiî minaresi (Detay)

Bu seyahatin özetini NEVZUHUR okuyucularıyla paylaşmam da ayrı bir mutluluk kaynağımdır.

VARLIK DÜZENİ (EKONOMİ) YÖNETİMİ

ALİ DEMİREL

Sevgili NEVZUHUR okurları; yazıya başlarken ilk iş olarak bir uyarıda bulunmak istiyorum. Günümüzde insanlarımız çok çok siyasileştiler. Ele alınan konu ne olursa olsun; iyilik için olsa bile, kötülük için olsa bile, yararlı olsun olmasın mutlaka siyasi bir anlam, güdüm ve art niyetli bir söylem olarak algılanmaktadır. Kişilerin anlayışına göre, çok doğru ve yararlı söz ve yazıların altında bile mutlaka bir siyasi amaç ve çekişme aranır hale gelmiştir... Burada, aşağıda okuyacaklarınız hiçbir siyasi partinin övülmesine veya yerilmesine yönelik değildir. Hiçbir iktidarın eleştirilmesine veya yüceltilmesine yönelik değildir. Kaldı ki; varlık düzeni (ekonomi) yönetimini irdelemek ve iyiye yönlendirilmesini istemek, arzu etmek bütün partilerin, siyasilerin, toplum kuruluşlarının dahası bütün Türk Milletinin amacı olmalı.

Bir Millet'in işler durumdaki varlık düzeni (ekonomisi) o milletin yaşam kaynağı konumundadır. Elbette doğal kaynaklar (petrol, doğal gaz gibi) önemli ancak yetiştirilmiş ve bilinçli insan kaynakları çok daha önemli. Kişilerin her biri kendi konusunda bilgili, dürüst, çalışkan ve de milli birlik içinde olması gerektiği bilinci içinde olmalı, öyle yetiştirilmeli. Böylece insan gücü elde ise geriye anamal (sermaye) kalır. Anamal; kıt kanaat ürettiklerinden tasarruf ederek ve dışsattım yaparak ve de özverili çalışmakla sağlanabilir. Başkalarının vereceği –genellikle bazı koşullara bağlayarak- borçla kalkınma olmaz.

Bir millet ideali doğrultusunda neler yapmayı tasarlıyorsa önce güç gerekli, güç olmadan hiçbir şey yapamaz. Güç varlık düzeninin sonucudur. Varlık düzeni iyi yönetilirse güç ortaya çıkar. Devlet mi kuracaksın güç gerekli, ordu mu kuracaksın güç gerekli, gücü elde etmek için bilgili ve bilinçli nesiller mi yetiştireceksin bunun için de güç gerekli. Dış politikadan kültür ve sanata, spordan uzay yarışına kadar her ne yapılmak istenirse güç gerekir. Güç yani varlık düzeni yapılmak istenen ve yapılmakta olan her şeyin motoru konumundadır. Güç silahla elde edilmez, görünürde ele geçirilse bile geçici olur. Hani denir ya; 'saban kılıçtan üstündür', aslında kılıç da mutlaka gerekir ama kılıcı elde etmek için bile saban gerekir...

Günümüzdeki Türk Devleti yani Türkiye Cumhuriyeti, varlık düzeni yönetiminde bocalamakta, bir türlü taşları yerine oturtamamaktadır ama çabalar da sürmektedir. Bu durum imparatorluk zamanımızda da böyleydi. Başlangıçta ve yükselme – olgunlaşma dönemlerinde yoksulluk sorunu yoktu aksine fazla üretimden dolayı bolluk vardı. Bizim kadar refah içinde olmayan bazı ülkelere ve bazı toplumlara yardımlarda bulunduk. Aslında bizim insanlık anlayışımızdan dolayı dar zamanlarımızda bile zor durumda olan millet ve toplumlara yardım ettik... İmparatorluk ileri gelenleri varlık düzeni yönetiminin kötüye gittiğini elbette fark ettiler. Ne yazık ki bazen önlem ve çareler yanlıştı; yazılan layihalarda, yenilik (yeni sistem) yapmak – icat etmek - yerine hep eski bolluk ve zenginlik dönemindeki sisteme dönüş çare olarak öne sürüldü. Bazen de; doğru teşhis konularak doğru uygulamalar yapılmaya çalışıldı bu kez de siyasi ve devlet adamları arasındaki çekişmeler buna mani oldu. Kalkınmamızı engelleyen üçüncü bir gerekçe de çok önemli ama önce imparatorluk dönemimizden bazı örnekler vereyim:

--Ta Kanuni Sultan Süleyman zamanında Sapanca – İznik Kanal tasarısı gündeme gelmişti. Söz konusu kanal Sakarya ırmağından Karadeniz'e uzanacak olan bir su yolu tasarısıydı. Başta kereste olmak üzere pek çok ticari mal taşımacılığı amaçlanan bu su yolunun, imparatorluk varlık düzenine önemli katkılarda bulunacağı kesindi. Mimar Sinan tarafından başlatılan arazi tesviye çalışmaları ne yazık ki siyasi çekişmeler yüzünden akamete uğratıldı.

--1563 yılında Don ve Volga ırmaklarının bir kanal ile birleştirilip Astrahan'ı ele geçirme tasarısı hazırlanmıştı. Böylece ta Çin'den beri gelen İpek Yolu'nu İmparatorluğa bağlamak amaçlanmıştı. Gerçekleşseydi hem Orta Asya'daki kardeşlerimizle birleşecektik hem de İpek Yolunun ticari getirileri İmparatorluğun gücüne güç katacaktı. Ne yazık ki iç ve dış gelişmeler bu tasarıyı da akamete uğrattı.

-- İmparatorluğun varlık düzeni bakımından zayıflaması sonucu, 1593 yılında Ulûfe ve üç aylık maaş konusunda, yeniçerilere daha fazla verildiği ve zamanında ödendiği, kendilerine ise eksik verildiği ve zamanında ödenmediği gerekçesiyle kapıkulu sipahileri isyan ettiler. III. Murad'ın talimatı ile Kapıkulu askerlerine hazine bir miktar daha para tahsis edilerek dağıtılmasına karşın isyan durmadı. Sonunda isyan bastırıldı ama para ve siyasi sorunların daha da artmasına sebep oldu...

--Yine 1595 maaş isyanı ile 1600 yılında Kira (Kiraze) Kadının katli hatta Celali isyanlarının başlaması da İmparatorluğun varlık düzeninin bozukluğundandır.

--Amcazade Hüseyin Paşa 1697 yılında Sadrazamlığa getirilince çeşitli ıslahat çalışmalarının yanı sıra Akçenin içindeki gümüş oranını artırarak paranın değerini artırmıştı. Bu durum üreticiler, satıcılar ve tüketiciler arasında bir güven ortamı sağlamıştı. Daha başka yenilikler de yapması beklenirken ne yazık ki siyasi çekişmeler sonucu azledildi.

--III. Selim zamanında varlık düzeni ile ilgili pek çok çalışma yapıldı ama yeterli olmadı. Neden? III. Selim'in şu sözlerine dikkatinizi çekmek isterim. **"Ben daima İstanbulkari, Ankarakari kumaş giyerim. Devlet ricalim ise Hindkari, İrankari kumaş giyerler. Memleket kumaşları giyseler memleket malı revaç bulur" !!!**

--Mısır'da ağır vergiler yüzünden halkın düzeni bozuldu dolayısıyla varlık düzeni bozuldu. Bu durumu kendisi için değerlendiren M. Ali Paşa isyana başladı. İsyanı önlemesi gereken üst düzey devlet yetkilileri 11.000 kese borç alışverişi yüzünden birbirlerine girdiler. Sonuç malum...

--Kırım savaşının giderleri, zaten zor durumda olan bütçeyi içinden çıkılmaz hale getirdi. 1854 yılında İmparatorluk ilk defa borç almaya başladı. Bu amaçla 1863 yılında yabancıların, 'Bank-ı Osmanî-i Şahane' adında yabancı bir bankanın kurulmasına zorunlu olarak izin verildi. Bu banka yabancı bankerlerden (tefecilerden) topladığı paraları çok kötü koşullarla Osmanlı İmparatorluğuna borç para vermeye başladı...

--İmparatorluk zamanında ilk sanayi tesisleri, resmi – askeri ihtiyaçların karşılanması amacıyla II. Mahmut zamanında devlet eliyle kuruldu. İstanbul'da atölye, imalathane ve fabrika olarak başlatılan bu atılım zamanla Kocaeli, İzmir ve Bursa gibi kentlere de taşındı. Sultan Abdülmecit zamanında bu girişimler çoğaltılarak Şam'dan Selanik'e kadar, çeşitli kentlerde, ihtiyaç duyulan amaçlara göre fabrikalar kuruldu.

Bu örneklerin çeşidi ve ayrıntısı çok! Bizim varlık düzeni olarak gelişmememizin iki nedenini yukarıda yazmıştım. Üçüncü neden ise; dış koşullar, devletlerarası rekabet, sömürü düzenleri hatta düşmanlıklar etkili olmuştur. Biz içeriden onlar dışarıdan, rekabetten öte yok etmeye yönelik tavır ve davranışlar oldu ve halen devam etmektedir. Şu da bir gerçek: geri kalışımızı, varlık düzenimizi iyi yönetemeyişimizi başka devlet ve milletlerin üzerine yıkarak kendimizi aklayamayız. Almanlar ikinci dünya savaşından sonra Türkiye'ye çalışmaya geliyorlardı. Japonya nükleer bombalarla yerle bir edilmişti. Güney Kore'yi Kuzey Kore ve Çin'in istilasından kurtardığımızda yoksul ve sefil idiler. Çin kısa zamanda varlık düzeni gücünde dünya devi haline geldi. Hindistan da hızlı adımlarla kalkınmaktadır. Sözünü ettiğim bu ülkeler ve insanları; çalışkanlık, özveri, tasarruf ve bilimce AR-GE çalışmaları sonunda kalkındılar... Biz mi? Siyasi didişmelerden bir fırsat bulabilsek!

Buraya kadar varlık düzeni yönetiminde başarılı olmak için öncelikle kendimize bakmamız gerekir. Şimdi vurgulamıştım. Bu amaçla İmparatorluk döneminden bazı örnekler verdim. Ancak verilen örnekler, suçu daha çok neden kendimizde aramamız gerektiğini yeterince anlaşılır kılmadı sanırım. Şimdi size yine İmparatorluk zamanında yaşanmış, ilginizi çekeceğini ve de konuyu daha iyi kavrayacağınızı umduğum bir örnek vereceğim.

Sultan İbrahim bir saray darbesi sonucu tahttan indirildi – öldürüldü, yerine 7 yaşındaki oğlu IV. Mehmet Padişah oldu. Bizim İmparatorlukta 'naiplik' kurumu yoktu. Çocuğun tek vasisi annesi olduğundan Padişah reşit oluncaya kadar devlet yönetiminden anne sorumluydu. Valide Sultan Divana katılıp başkanlık edemeyeceği için oğlunun mührünü kullanarak bir sadrazam tayin eder, ülke yönetimi ile o ilgilenirdi. Valide Sultan her ne kadar divana başkanlık etmese de perde arkasından görüşmeleri izlerdinler ve gerekirse müdahale ederdi. Gelenek böyle olunca IV. Mehmet'in annesi Hatice Turhan Sultan çok geçmeden dizginleri ele alarak ülke sorunlarıyla ilgilenmeye başladı. İç ve dış sorunlar karşısında başarılı olabilmek için Valide Sultanın yardım alması gerekiyordu. En güvendiği iki kişi; Mimarbaşı Kâzım Ağa ve Kızlar Ağası Süleyman Ağa idi. Süleyman Ağa aslen hadım edilmiş bir zenciydi. Bu zenci Valide Sultan ve oğlunu Kösem Sultan'ın planladığı bir suikasttan kurtarmıştı, dolayısıyla ona çok güvenmekteydi. Kurnaz biri olan Süleyman Ağa zamanla Valide Sultan üzerinde çok etkili hale geldi, her dediğini yaptırıyordu. İlmiye, seyfiye ve kalemiyenin ileri gelenleri onunla iyi geçinmeye bakıyorlardı. Yani Kızlar Ağası Süleyman Ağa sanki gölge padişah gibiydi. Süleyman Ağa kişisel bir takışma sonunda Veziriazam Siyavuş Paşa'yı görevden aldı ve hapsedtirdi. Gürcü Paşa Süleyman Ağanın adamıydı onu veziriazamlığa getirdi., Divan toplantılarını perde gerisinden izleyen Valide Sultan Gürcü Paşanın bir devlet adamı olamayacağını anladı, adamın okuma yazması bile yoktu! Valide sultan Aksaçlılardan bazı kişilerle görüştüktan sonra, onların önerisi üzerine Gürcü Paşayı azletti ve veziriazamlık mührünü Tarhoncu Ahmet Paşaya verdi... Şimdi, yeni sadrazamın diğer yaptıkları bir tarafa bizim konumuz olan varlık düzenini yönetmek üzere yaptıklarına bir bakalım: Bu arada çocuk padişah lalası, diğer öğreticileri ve bakıcıları tarafından bir padişaha gerekli olan hemen her şeyi öğretmişlerdi. IV. Mehmet Tarhoncu Ahmet Paşayı huzuruna kabul etti ve şöyle dedi; *"Paşa ne dersin? Üç*

sorun var ki; biri Girit, biri donanma, biri de maaş ve masraflara para yetiştirmektir. Bunları taahhüt eder misin?" Tarhoncu Ahmet Paşa hiç tereddüt etmeden; *"Ferman Padişah'ımandır, taahhüt ederim."* Padişah gözlerini Sadrazama dikti ve sert bir şekilde; *"Bak Paşa her vezir azledilmez, bir yanlısını duyarsam kafanı keserim bilmiş ol."* Bu kez Tarhoncu Ahmet Paşa Padişaha sanki anlaşma yapar gibi şöyle dedi; *"Sultanım benim de iki ricam var: Biri her şeyden önce devlet malını kimde bulursam alayım, kimse engel olmasın ve tedbirime kimse karışmasın. İkincisi de Gürcü Paşanın rastgele dağıttığı mevki ve makamlar iptal edilsin."* Padişah sadrazamın teklifini kabul ederek gerekli hatt-ı Hümayunları verdi. Yeni Sadrazam Tarhoncu Ahmet paşa 20 Haziran 1652 tarihinde görevine başlarken yakınında bulunanlara şöyle dedi: *"Bu makama layık değilken Allah layık bulup ihsan etti. Şimdi ya devlete düzen vermek için dilediğimi yapar ya da kelleyi veririm. Başkaları gibi ölüm korkusu ve el hatırı gözetmem, rüşvet ve iltimas ile iş yapmam."* Yeni sadrazam hesap adamıydı, devletin gelir ve giderlerini net olarak hesaplatıp ortaya koyduğunda giderlerin gelirlerden çok fazla olduğunu gördü. Devletten maaş alanların sayısı gerekli olan ve mevcut personelden çok çok fazlaydı öyle ki ölenlerin bile maaşı vardı! Maaşlar dışında devletin ileri gelenlerinin hazineinden ve devlet varlıklarından aldıkları hesap bile edilemiyordu. Bunları kabaca tespit eden sadrazam Tarhoncu Paşa, padişahın kendisine verdiği fermanlara güvenerek hatır gönül, rütbe, makam demeden bütün yolsuzlukların üzerine gitmeye başladı. Hangi yolsuzluk konusuna el atsa ipin ucu ocak ve saray ağalarına, padişah yakınlarına, seyfiye – kalemiye ve ilmiyenin en üst yetkilisine kadar gidiyordu. Önce kendi haslarından başlayarak önemli gelirlerin büyük kısımlarını devlete bağladı. Erzurum, Çankırı, Kastamonu ve Manisa gibi birçok sancağı iltizama vererek gelirlerin devlet hazinesine akmasını sağladı. Has, zeamet, tımar ve paşmaklıkların bir kısım gelirlerine devlet adına el koydu. Kendisine çeşitli şekillerde engel olmak isteyen Süleyman Ağa'yı azlettirdi. Sadrazamın uygulamaları saraylılar ve ocaklılar arasında adeta panik yarattı, gelirlerinin çoğu devlet kasasına gitmeye başlamıştı. Ricacılar hatta el altından tehditlere karşın sadrazam yoluna devam etti. Bazı saraylılar, ocaklılar, ilmiye-seyfiye ve kalemiye sınıflarının ileri gelenleri; devlet bütçesinin iyileşmesinden çok kendi gelirlerini azalmasına yoğunlaşmışlardı. Sadrazamın açığını arayıp duruyorlardı, en küçük bir aksaklık olduğunda bile hemen padişaha ve valide Sultana şikâyetle gidiyorlardı. Sadrazamın düşmanları arasına diğer ocak ağaları, Kırım hanı ve Kaptan-ı Derya da katılınca, devletin elit tabakası arasında acımasız bir iç mücadele başladı. Karşısındakiler ne yaparlarsa yapsınlar sadrazam kararlı olarak yoluna devam ediyordu. Devlet bütçesini düzelttikten sonra üretim konusunu ele alacağı bekleniyordu... Sadrazamın karşısındakiler çevirdikleri bütün dolaplara karşın onu azlettirememişlerdi. Sonunda etkili silahı keşfettiler! Pek çok hazırlık aşamasından sonra; 'Sadrazamın Şehzade Süleyman'ı tahta geçirmek istediği' yalanına Valide Sultanı ve Padişahı inandırdılar... Sadrazam Tarhoncu Ahmet Paşa Padişah'a; *"Padişah'ım, benim ölümü gerektirecek bir suçum yoktur. Kararınız yasal değildir, yarın Hakk'ın divanında iki elim yakanızdadır"* diyerek metanetle ölüme gitti...

Sonuç olarak mutlaka, ivedilikle VARLIK DÜZENİ yönetimimizi, çağdaş ve ilmi yollardan ele alarak hızlı ve uzun adımlarla ilerlemeliyiz. Bu amaçla çalışanlara millet olarak hepimizin yardımcı olması çok önemli...

Not: Bu yazının hazırlanmasında aşağıdaki eserlerden yararlanılmıştır.

-Osmanlı Tarihi (1566-1789) - aöf

-Osmanlı Tarihi (1789-1876) - aöf

-Osmanlı Devletinde Yenileşme Hareketleri (1703-1876) - aöf

-Tarihimizin İlginç ve Şaşırtan olayları - Orhan

Yeniaras

- Mufasssal Osmanlı Tarihi.

ANILARDAN BİLE SİLİNİMİŞ BAHÇELER

ANDAÇ

Antalya'nın yeşilliğinin, tabiat güzelliklerinin daha yoğun olduğu belli başlı birkaç bahçesine baktığımda, ateş böceği gibi yansıyan cılız ışıkları karşısında enikonu karamsarlığa kapılmamak maalesef mümkün değil. Konunun tarihsel gelişimine bakmadan önce, hele bir de aylardan mayıs ise; içinde bulunduğum bu şehirden uzaklaşır, yarım asra yakın İstanbul'un yaşadığım koru ve bahçelerine sığınmak ihtiyacını duymak kaçınılmaz olur ve de anıları arasında nefes alır, gözlerim manzara kaydeden panoramik bir kamera gibi her kareyi sindirerek göstermeye başlar.

< İstanbul'da yaşamak değil, İstanbul'u yaşamaktır mühim olan> deme hakkı o şehirde yarım asrı geçirmiş olmanın verdiği rahatlıkla söylenmiş bir sözdür. Rehberimiz erguvanın izlerine basarak korusunu, bahçesini kısa başlıklarla da olsa tek tük saklandığı köşeleri dolanırım.

Kara kuru mürdüm rengi dalları olan bir ağaç, erguvani bir renge bürünmüşse bir sabah, Boğaziçi'nde gezintiye çıkmanın vakti gelmiş demektir. Deniz yoluyla temaşa etmek ise vazgeçilmezdir, zira kara yoluyla görebileceklerimiz sadece birkaç ağaçtan öte geçemeyebilir. Ve de beklemeye gelmez. Bir bakmışsınız Boğaziçi'nin her bir yanı erguvani çiçeklerle donanmış, bir bakmışsınız o nefis güzellik yerlerini yeşil yapraklara bırakmış. 20 günlük bir sefa'dır doyumsuzca yaşattıkları...

Avrupa (Rumeli) yakasında Topkapı Sarayı önünde, Gülhane Parkı'nda karşımıza çıkar. Sonra Fındıklı'da, Dolmabahçe'de, Gümüşsuyu'nda birer ikiye kendilerini gösterirler. Erguvan topluluğu esas olarak, Yıldız Parkı girişinde ve Yahya Efendi Dergâhı'nda öbek öbek saf tutarlar. Bu toplu gösteri Kuruçeşme'de Ali Saib Efendi Korusu, Enver Paşa Yalısı ve Şeyhülislam Cemalettin Efendi Korusu'nda yoğunlaşır. Arnavutköy girişinde ise gösteriye mor salkımlar da eşlik eder. Onlar erguvan gibi hüda-yı nâbit olmayarak, insan eliyle dikilip büyütülür. Bebek'e geldiğinizde erguvanlar ile mavi suların oluşturduğu bir cennete düşmüş gibi hissedersiniz kendinizi. Rumeli Hisarı'na geldiğinizde ise Aşıyan ve Hisar bakışlarınızı esir alacak kadar görkemli erguvani bir elbise ile karşılar sizi. Emirgan ve İstinye Korusu'na kadar sizi alıp götürür.

Boğazın Anadolu yakasına gelince.. Beylerbeyi'nden başlarsınız. Çubuklu, Hidiv Kasrı, Kanlıca tepeleri, Mihribad Korusu ve Küçüksu'da Sevda Tepesi'nde Vaniköy ve Fehimpaşa korularında ise görsel bayram devam eder. Mihribad Korusu'ndan kısaca bahsetmek gerekir. Oradayken kendinizi bir düş bahçesinde hissetmemek mümkün değildir. Koru, Kanlıca'da Fıstıklı Yokuşundan Boğaz kıyısına inen arazide 1. Mahmut zamanında kurulmuş bir korudur. Orada bakışlarınız bir taraftan Üsküdar'a kadar uzanırken, karşıda Avrupa yakasında neredeyse Sarıyer'de nefes alır. İstanbul'un parkları, bahçeleri, koruları bile şehrin dokusuna olan katkıları inkâr edilemez ve de o bahçeler ki onlarla o şehir daha bir anlamlı olur.

Mihribad Korusu'ndan görünen Boğaziçi (Kanlıca)

Bu güzelliklere benzer anlatabilecek örneklerden yoksun Antalya'mızda geçmişin yaşanmışlıklarından bahsedip bahçe kültürünün elde kalanlarına bakmadan önce içinde bulunduğum düş kırıklığı, üzerimi ıslak bir battaniye gibi örtmeye başladı. Burada konunun tarihi gelişimine sığınarak yazımızı biraz daha renklendirip okunur olmasını sağlayacağız.

İnsanoğlunun çevresini düzene sokması tarih öncesi dönemle başlayan bir olgudur. Çevre kavramı insanlığın var oluşu kadar eski bir olgu olup çevresiyle sürekli etkileşim içerisinde olan insan, yaşadığı ortamı kendi ihtiyaçları doğrultusunda sürekli biçimlendirme eğiliminde olmuştur. Toplumsal yaşama geçiş ile dış mekânlara olan gereksinimler daha da önem kazanmış, bu durum ise farklı mekânsal kurgulamaların oluşmasına neden olmuştur.

Medeniyet tarihinde bahçe, hayvanları evcilleştiren ilk insanların bitkileri de kendi yanlarında yetiştirmek ve onlardan yararlanmak istemeleri ile başlamıştır. Bahçe kültürü; tarihsel süreç içerisinde genel hatlarıyla batıda seyretmek, doğu toplumlarında ise yaşamak fikri ile gelişmiştir. Tarihin belli bir devrinde toplumun yaşam şartlarını, kültürünü, içinde bulunan coğrafyanın iklim ve toprak özelliklerini en belirgin şekilde ortaya koyan, aynı zamanda tabiat şartları ile toplum yapısındaki çeşitlilikler nedeniyle ruh ve biçimsel özelliklerinde de pek çok farklılıklara sahip olan bu bahçeler, günümüz modern bahçelerinin temelini oluşturmuş ve aynı zamanda peyzaj mimarlarının da ilham kaynağı olmuştur. İlk önce faydalı bitkiler yetiştirilen bahçeler, giderek insanlara zevk ve ferahlık veren çiçek

bahçelerine dönüşmüştür. Bu bağlamda bahçe sanatı ilk insanların toprak üzerine yerleşmeleri ve onu ekonomik faaliyetlerinin dışında da bir yaşam ortamı olarak düzenleme ihtiyacı duymaları ile başlamıştır.

Hangi uygarlık olursa olsun hepsinin kendine özgü bir bahçe kültürü geliştirdiği ve toplumların içinde bulundukları coğrafyada baskın olan topoğrafik, ekolojik, sosyal ve kültürel nitelikler doğrultusunda bahçelerin de değişime uğradığı bilinmektedir.

Bahçe tarihçileri ilk bahçeleri Doğu'da ve sıcak ülkelerde bulmuşlardır. Güneşin yakıcı etkisinden ve hayvanların saldırısından korunmak için etrafı duvar veya çitle çevrilmiş olan bu ilkel bahçeler, satranç tahtası gibi dik ve düz yollarla parçalara ayrılmış geometrik şekilli tarhlara sahiptir. En eski örnek olarak kabul edilen Babil'in Asma Bahçeleri'nin, M.Ö.600 yılında yapıldığı tahmin edilmektedir. Zigurat formunda olan Babil'in asma bahçeleri, yirmi metreden yüksek kemerlerle tutturulmuş setler üzerine yerleştirilmiş ve su taşkınlarından korunmak için, kalın istinat duvarlarına dayanan tonozlar üzerine bindirilmişti. Su dolaplarıyla nehirden çıkarılan su, arklar içinden akıtılarak bütün bahçeyi sulamak için kullanılmıştır. Yunan ve Roma bahçeleri de bu setli bahçelerin devamı niteliğinde olup, Avrupa bahçe sanatında etkin olan iki büyük biçim anlayışından birincisini oluşturur. Daha sonra bu bahçelere, heykel, çeşme, köşk, revak ve çardak gibi bir takım mimarlık ve heykelticilik unsurları da katılmıştır. Fakat bahçenin Avrupa'da tamamıyla gelişmesi ve bir zevk bahçesi haline gelmesi ancak 13. Yüzyıldan sonra, Arapların İspanya yolu ile Avrupa'ya girmeleri ve Haçlıların Doğu ile olan temasları sonucunda Doğu bahçelerini Avrupa'ya ve özellikle İtalya'ya tanıtmalarıyla başlamıştır. Suya ve havuza çok önem veren sıcak Asya gelenekleri İspanya'da, Alkazar ve Elhamra gibi saraylarda havuzlu avlular yapılmasına neden olmuş, çeşme ve havuz yapımı yaygınlaşmıştır.

Anadolu'ya gelince: Anadolu M.Ö. 10000'leden bu yana değişik uygarlıklara yurt olmuş, doğal çevresi zengin, köklü kültür birikimine sahip bir coğrafyadır. Tarihin çeşitli dönemlerinde var olan farklı kültürler, Anadolu'daki kültür birikimi ile kaynaşmış, yeni sentezler oluşturarak benzersiz bir çeşitlilik ve zenginlik meydana getirmiştir. Kültürel miras olarak adlandırdığımız ve Anadolu'nun binlerce yıllık yaşam biçimi ve geleneklerinin yansıması olan bu değerler, Anadolu'nun özgün kültür mozaiğini oluşturmaktadır.

11.yüzyılda Anadolu, farklı iki uygarlığın birbiriyle karşılaştığı, Doğu'nun Batı'ya, Batı'nın da Doğu'ya doğru tarihin en güçlü hamlesini yaptığı bir eşiktir. Bizans, 7. Yüzyıldan itibaren Batılı köklerden hızla uzaklaşarak Doğulu bir kimliğe bürünmüş, Orta Asya'nın göçebe kültürleri ise, Doğu'dan Batı'ya doğru kendi merkezlerini halka halka genişletmeye başlamıştır. Sonuçta Anadolu, farklı coğrafyalara ait uygarlıkların, yani Bizans ve Selçukluların ortaklaşa paylaştıkları bir tarih sahnesi olmuştur. Anadolu tarihinin 11. Yüzyıldan sonra yazılan sayfalarında artık Bizans'ın kaderi Selçukluya ve Selçuklunun geleceği de Bizans'a bağlıdır. Biri diğerinin içinde eriyen, sahip çıktıkları "çift başlı kartal"ın gölgesinde aynı yolu adımlayan, ama farklı menzillerde konaklamayı ilke edinmiş iki uygarlık ve hayat tarzı söz konusudur.

İçinden geldikleri geleneklerden farklı ve köklü bir kültür diyarı olan Anadolu'ya gelen Türkler, tüm ülkenin

yapısını hem kırsal alanda, hem de kentlerde büyük ölçüde değiştirerek, kısa zamanda kendi toplum yapılarının geleneklerine uygun bir mimari ortam oluşturmuşlardır. Bu aşamada mimarilerini yönlendiren temel amaçları, alıştıkları günlük yaşam ve sosyal çevreyi oluşturmak, bu çevreyi de kültürel ve dini ihtiyaçlarını karşılayacak yapılarla donatmak olmuştur.

Anadolu Selçukluları bu bağlamda, göz alıcı mimari bir tarz ve özgün süslemelerle inşa edilmiş olan camileri; abidevi portalleri ve geniş eyvanlarıyla hem mimari hem de eğitim konusunda bir dönüm noktası niteliğinde olan medreseleri; Toplumun ekonomik eğilimleri ve potansiyelinin doğrudan bir ifadesi olan, işlevsel bir ticaret yapısı olarak, önemli merkezleri birbirine bağlayan kervan yolları üzerinde inşa edilmiş olan han ve kervansarayları; ormanlar, bağlar, bahçeler içinde, su kenarlarında, göllerdeki adalarda, bazısı tek, çoğu iki katlı yapı halinde inşa edilmiş olan hem eğlence ve av köşkü, hem sultanların yolculuklarında konaklama- dinlenme yeri ve hem de haberleşme ve denetleme karakolları görevi taşıyan saray ve köşkları Anadolu coğrafyasının kültürel mirasına kazandırmışlardır.

Şimdi Antalya'ya yaklaşalım.

Pamphylia; Lykia ve Pisidia bölgelerinin kesiştiği bir noktadadır. Coğrafi konumu, uygun iklim koşulları ve doğası, Doğu Akdeniz deniz ulaşım ağı üzerindeki korunaklı ve işlek limanı, yöre insanının 450 bin yıl önceye dek uzanan şaşırtıcı zenginlikteki serüveni ve buna dayalı kültürel değerleriyle tarih boyunca hep ilgi odağı olmuş, bu nitelikleriyle de çoğu gezginin güzergâh programında Attaleia, Attalia, Sathalia, Sattalia, Adalia, Antalia gibi isimlerle anlatım bulmuştur. Akdeniz uygarlıklarına ev sahipliği yapmış, köklü bir kültürel geçmişe sahip olan Antalya Türklerin hâkimiyeti altına girer girmez, kentte inşa faaliyetlerine başlamış ve cami, medrese, kervansaray, köşk, saray, türbe, köprü gibi özgün ve simgesel yapılar ile kentin dokusuna katkı sağlayan Selçuklular Antalya'daki varlıklarını göstermişlerdir. Günümüze kadar ulaşabilen, az sayıdaki parklar ve bahçeler ile eski tasvirler ve minyatürlerden, Anadolu'da tarihsel gelişimi eski dönemlere kadar uzanan, coğrafi koşullara ve sosyokültürel etkenlere bağlı bir bahçe kültürü ve geleneğin var olduğu anlaşılmaktadır. Türk bahçeleri konusunda ülkemizde çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte bu çalışmaların genel olarak Osmanlı dönemi bahçeleri konusunda detaylandırıldığı, Anadolu Selçuklu Dönemi bahçeleri konusunda ise yeterli bilgi ve verinin olmaması sebebiyle, dönemin yaşam kültüründen yola çıkarak tahminlerde bulunulduğu görülmektedir.

Selçukluların Anadolu'ya gelmeden önce etkileşimde olduğu Çin ve Anadolu'da karşılaştıkları Bizans kültürlerinin bahçe anlayışlarından minimum düzeyde etkilendikleri, İslam dinini benimsemeleriyle oluşan kültürün ise bu bahçelerde daha fazla hissedildiği ancak İslam bahçelerine göre çok daha mütevazı bahçeler olduğu gözlemlenmiştir.

Gösterişten tamamıyla uzak olan bu bahçeler; ziyafetler, avcılık, hükümet oturumları gibi dış mekân aktivitelerine olanak sağlarken, bahçelerde kullanılmış olan bitki türlerinin güzellik, fonksiyonellik ve yarar sağlama gibi özellikleri bir arada barındırdığı gözlenmiştir.

Selçuklu dönemini, Antalya kentinde yer alan 1 adet yapılar kompleksi, 2 adet kervansaray ve 1 adet av köşkü oluşturmaktadır. Bunlar: Antalya'nın tarihi kent

merkezi Kaleiçi'nde yer alan Yivli Minare Külliyesi; Antalya'nın 18 km kuzeybatısında, Korkuteli karayolu üzerinde yer alan Evdir Han; Antalya-Burdur yolu 30. Km'deki Kırkgöz Han ve Kemer Belediyesi sınırları içindeki Selçuklu Av Köşkü'dür.

Hemen her şeyin tarumar olduğu zamanımızda, konuyu genel çerçeveye oturtup bir türlü buraya getirmeyi uzatmak durumunda kalsam da elde tutamadıklarımıza biraz daha yakından bakma zamanıdır.

Yivli Minare Külliyesi: Yivli Minare Camisi'nin batısına doğru ilerlendiğinde, Cumhuriyet meydanını da kapsıyor olabileceği düşünülen bu alanın kesin tespiti dahi bilinmemektedir. 19. Yüzyıl şer'iyye sicilinde geçen "Has Bağçe ile Zetûnluk nâm mahalden topar olduğu mahalle varınca..." şeklindeki cümle, belgede geçen "Has bahçe ve Zeytinlik" adlı yerlerin günümüzde de Tophane olarak adlandırılan ve belgede "tolar olduğu mahal" şeklinde alanın yanında olması gerektiği düşüncesi uyandırmaktadır. (Yılmaz 2006) Has Bahçe'nin sultan ve maiyetinin dinlenmesine ve eğlenmesine olanak sağlayan, diplomatik karşılamaların yapıldığı, ziyafetlerin verildiği, alanı çevreleyen yüksek sur duvarlarının yeşil çitlerle kuşatıldığı ve kuvvetli bir sulama sistemine sahip olduğu tahmin edilebilir.

İmaret Medresesi olarak adlandırılan Selçuklu Sarayı olan yapının ön cephe hizasından başlayıp bugünkü Mevlevihane ve Mevlevihane hamamı, Selçuklu döneminde ise Harem ve harem hamamı olduğu düşünülen yapıları da içine alan bir bahçe duvarı hanedana ait olduğu düşünülen bu üç yapıyı diğerlerinden kesin surette ayırmaktadır. Bu bölgenin Selçuklu Dönemi'nde bağ-bahçe işlevine sahip olan bir alan olabileceği ihtimali akla gelmektedir. (Yılmaz 2002)

Evdir Han ve Kırkgöz Han'a baktığımızda, Anadolu'nun kervan yollarında birbiri ardında yer almaktadır. Selçuklular Dönemi'nde kervan yolları üzerinde tarım bahçelerinin varlığı da göz önünde bulundurulduğunda bu iki kervan sarayının çevresinin ve ikisi arasında kalan arazilerde çeşitli üretimlerin yapıldığı tarımsal peyzajların bulunduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

Selçuklu Av Köşkü ise, Antalya'nın batısında Selçuklu varlığını kanıtlayan tek yapıdır. Ön avludaki kuzey duvar üzerinde, beş adet pışmış topraktan künkün bağlandığı bir su teknesi bulunmaktadır. Doğu duvarının kuzey ucunda bir çeşme olma olasılığına işaret etmete ve bu künklerle beslenen bir havuzun varlığını göstermektedir. Kuzeydeki künkün doğrudan duvarın dış yüzüne bağlanması ise, duvarın dış yüzüne yapılmış bir çeşmeye işaret etmektedir. Tükel Yavuz (2000)

Tüm bu veriler ve bulgular ışığında, incelenen yapılar çevresindeki bu alanların doğayla bir bütün halinde olan, fonksiyonelliğinin ön planda tutulduğu bahçeler olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Antalya kent çevresinde, kervansaray ve köşk yapılarının yakınlarında yer alan tarım bahçeleri peyzajın hem görsel, hem ekolojik hem de ekonomik boyutları açısından değerli olup, Selçuklu Dönemi'ndeki arazi kullanım şeklini de ortaya koymaktadır.

Antalya'daki bu yapılar ve çevreleri, bu topraklarda bizlerden önce yaşayanların bir mirası olarak değerlendirilebilir. Zamanı sürekliliği ve değişen koşullar sebebiyle, hemen hepsi özgün özelliklerini kaybetmiş ya da yok olmuş Türk bahçe kültürünün izlerine ancak bu

kadar dokunabildik. Bahçelerden, korulardan vazgeçtik onları çevreleyen tarihi yapıların bile izlerini koruyamadıktan sonra geçmişin bahçelerinden bahsetmek keçiboynuzu gibi bir gram bal için bir kilo odun yemiş gibi olmadık mı? Sorusunu daha fazla irdelemenin gereksizliğini düşündüm.

Son olarak Antalya'da bugün elde bulunan park ve bahçeleri de bir hatırlayalım. Belki bir veya ikisi şehrin dokusuyla uyum içinde görülebilir. Onlar da Düden ve Kurşunlu Şelaleleri bir de Hayvanat Bahçesi olabilir.

Düden Şelalesi

Kurşunlu Şelalesi

Diğerleri de Karaalioğlu Parkı, Yavuz Özcan Parkı, Cam Piramit, Dokuma ve Kepez parklarıdır. Gönlümdeki bahçelerden uzak olan bu yerleri de kaybetmemenin umudunu taşımak dilerim.

İstifade edilen kaynaklar:

İstanbul'da Yaşama Sanatı / A. HALÜK DURSUN
Gezginlerin gözüyle ANTALYA / SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ
MED. ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ - ANTALYA

Antalya'daki Selçuklu Dönemi Bahçe Mekânının Analizi /
Buket ŞENOĞLU – Veli ORTAÇEŞME

TÜRK OZANLIK GELENEĞİ VE OZAN ARİF

Prof. Dr. ALİ KAFKASYALI

Türk dili, edebiyatı ve sanatı ile yaşıt olan ozanlık geleneği, yüzyılların ötesinden Türk milletinin tarihi ve talihi ile orantılı olarak gelişip, yayılarak varlığını devam ettirmiştir. Türk'ün vardığı her yerde, bu gelenek neşvünema bulmuştur. Halk beyninde bir mantık hâsıl olmuştur ki nerede Türk varsa orada ozan, nerede ozan varsa orada Türk vardır. Geleneğin temsilci ve taşıyıcı unsuru olan ozanlar, Türk varlığının dünya sahnesine çıkmasıyla birlikte, onun sinesinde boy vermiştir. Bir yandan Dede Korkut duasıyla Türkistan obalarını elden ele, beyden beye kopuz sesi ile şenlendirip, boy boylayıp, soy soylarken bir yandan da Ozan Sucup Akarı ile Turfan, Kaşgar Çin içlerinde (Sayramî, 1993: 39); Adsız Ozan ile Attila'nın otağında, ordusunda Avrupa derinliklerinde; Kıpçak Ozan ile Baybars'ın Askerî merasimlerinde (Köprülü, 2004a: 130), Hicaz-Mısır Afrika içlerinde; Kurbanî ile Tebriz'de Şah sarayında; Ali Asker ile Kafkas ellerinde; Dadaloğlu ile Anadolu'da; Gevherî ile Kırım'da, Bahçe Saray'da; Levnî ile İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda sazını sözünü dinletmiştir. Diğer yandan onlar, Türk halkını da onun ordusunu da yalnız bırakmamışlardır. Barışta halkın içinde, savaşta askerin arasında (Köprülü, 2004: 236) sazını sinesine basıp gönül tellerine şelpe vurmuş, mızrap çekmişlerdir.

Türk ozan geleneğinde ozanlar, halkın gülüşünün ve gözyaşının tercümanıdır. Halkın uzakları gören gözü, meramını söyleyen sözüdür. Toplumun bilge insanı, aksakalı, baş bilenidir. Bu cümleden, günümüzde Türk ozan geleneğinin gereklerini yerine getiren, ozanlık vasıflarını hakkıyla taşıyan, hatta Dede Korkut Ozanlık geleneğini ihya eden ozanlarımızdan biri, bence birincisi Ozan Ârif'tir.

Dede Korkut'ta görüldüğü gibi Türk ozanlarının en önemli vasıflarından biri, sözlerini ve sanatlarını hanların, hakanların huzurunda, halkın veya gazi erenlerin karşısında, yergisiyle, övgüsüyle icra etmeleridir (Ergin, 2014: 224; Köprülü, 2004: 97). Unutulmaya yüz tutmuş bu ulvi özellik, Ozan Ârif'te yüksek vicdan, hür düşünce ve ideal aşkı ile ihya edilmiştir. O, Arabî ve Acemî üslup, mazmun ve nazım türleriyle; nice hanı, hakanı padişahı tahtından eden, nice cumhurbaşkanını, başbakanı iktidardan uzaklaştıran methiyeci zihniyeti bir yana bırakarak, en üst kademedeki siyaset ve devlet adamlarını kıyasıya eleştirmekte, hatta yermektedir. Bütün eleştiri ve yergilerini on binlerin doldurduğu kapalı mekânlarda, yüz binlerin toplandığı açık hava konserlerinde veya milyonların seyrettiği televizyon programlarında sazıyla sözüyle yapmaktadır. Bununla da Türk ozan sanatına yeni bir tarz getirmiştir.

Ozanlık geleneğinin önemli bir özelliği de ozanın ileri görüşlü, öngörülü olmasıdır. Oğuznâmelerde ozanların, özellikle ozanların piri Korkut Ata'nın "Kolca kopuz alıp elden ele, beyden beye ozan gezer. Erin cömerdini, erin cimrisini ozan bilir. Karşınızda çalıp söyleyen ozan olsun. Azıp gelen kazayı Tanrı savsın hanım hey!" (Ergin, 2014: 75) gibi öğüt ve öngörülerini satır satır görmekteyiz. Çok az ozanda görülen

bu meziyet Ozan Ârif'te zirve yapmıştır. Üstadın pek çok millî meselede, vaktinden önce, çok isabetli öngörüler olmuştur. Bunlardan biri, büyük güçlerin, Türk ve İslâm âlemini kızıl, kara veya griye boyama gayretlerini, kurdukları tuzakları, yaklaşan tehlikeyi çok önceden görüp, yüksek sesle dile getirmesidir. 1970'li yıllarda verdiği konserlerde "iş işten geçer" redifli bir şiir okurdu. Bu şiir ile Anadolu'ya girmekte olan kızıl tehlikeyi açıkça işaret ederdi:

İbret al gardaşım az kulak ver de,
Ar'ım dersin amma, iş işten geçer,
Kızıl âfat girer ise bu yurda,
Zorum dersin amma, iş işten geçer!..

Tarlana tohumu mecbur ekersin,
Ak alından emek teri dökersin,
Hasatı el yapar boynun bükersin,
Darım dersin amma, iş işten geçer!..

Arif'im sözümü yayın bucağa,
İnciri dikerler senin ocağa,
Her gece verirler başka kucağa,
Karım dersin amma, iş işten geçer!..

Ülkeyi yöneten idareci ve siyasilere, bu tehlikeyi anlamadıklarından olsa gerek, memleket uçurumun kenarına gelmiş, yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu defa yönetim Amerika'nın güdülediği askerler tarafından "12 Eylül Hareketi" ile ele alınmıştır.

Afganistan'dan Cezayir'e kadar uzanan İslâm ülkeleri ise bu kızıl, kara ve gri tehlikenin pençesine düşmüştür. Özellikle Orta Doğu İslâm ülkeleri, bu tuzakların pençesinde hâlâ debelenmektedir. Bütün varlıkları ve kutsalları yerle bir edilmiş, kadınları bir yana, erkekleri Avrupalı askerler tarafından, Ebu Gureyb'de palyaço yapılmıştır.

Ozan Ârif'in isabetli öngörüsüne ikinci bir örnek de 1965 yılında henüz 16 yaşında iken yazdığı "ona yanarım" redifli "Turan" şiiri ile Türk dünyasının ve İslâm âleminin kurtuluş reçetesi olan "Turan Davası"nı yüksek bir şuur ve fevkalâde idrak gücü ile en az yirmi beş yıl önceden görüp, söylemesini, verebiliriz.

Ağlatan TURANDIR başka bir vatan,
Bulmadan ölürsem ona yanarım.

Esir Türk'ün gözündeki yaşını,
Silmeden ölürsem ona yanarım.

Silinen gözlerin hasreti katı,
Kırım'dan Hazar'a koştursam atı,

Taşkent yaylasında madımak otu,
Yolmadan ölürsem ona yanarım.

Bir gece misafir Azerbaycan'da,
Kalmadan ölürsem ona yanarım.

Musul'da sazıma bir düzen verip,
Çalmadan ölürsem ona yanarım.

Abdestimi yeşil Tuna nehrinden,
Almadan ölürsem ona yanarım.

Çin sedinde bir gün sabah namazı,
Kılmadan ölürsem ona yanarım.

Yaşına dolmuş ozanların 1990'lı yıllarda Batı'nın ve Sovyetlerin değirmenine yel üflediği, Türkiye Cumhuriyeti'ni yönetenlerin Türk Devlet ve toplulukları ile ilgili "Amerika" veya "Moskova" mantığı ile demeç verdiği günlerden yirmi beş yıl önce böyle bir öngörülü ve geniş ufuklu destan söylemesi Ozan Ârif'in ne kadar ileri görüşlü olduğuna işaret etmektedir.

Ozan Ârif, hem düşünceleri hem meydana getirdiği ozan ekolü hem de öğrenci ve takipçileri ile ne sadece Türkiye'nin ne Azerbaycan'ın ne de Türkistan'ın ozanıdır. O, Avrupa'dan Uzak Doğu'ya, Asya'dan Afrika'ya kadar bütün Türk dünyasının ozanıdır...Onun için de ona günümüzün Dede Korkut'u denilmektedir.

Ozan Ârif, bütün büyük siyasî oluşumları, acımasız eleştirdiği için olsa gerek, siyasî gruplar onunla barışık değildir. Adli soruşturmaya geçmiş pek çok dosyası vardır. Bunlara rağmen, halkın, gençliğin, aydınların, akademisyenlerin zevkle dinlediği ve anladığı, gönüllerinde taht kurduğu ozandır.

Türk ozanlık geleneğinin bir vasfı da çeşitli âşık-ozan muhitleri veya mekteplerine sahip olmasıdır. Türk dünyasında, Tebriz-Karadağ, Horasan-Türkmensahra, Zencan, Kum-Save, Kaşkay, Sulduz-Karapapak, Ahıska-Ahılkelek, Kazak-Borçalı, Şirvan, Anadolu gibi pek çok ozan-âşık muhiti ve mektebi vardır (Kafkasyalı, 2009: 33 vd.). Ozan Ârif'i bu mekteplerden birisine dâhil edip sınırlandırmak pek doğru olmaz. Çünkü o, sazıyla, sözleriyle, beste ve makamlarıyla, saz dillendirme usulü, program sunma yöntemleriyle, öğrenci ve takipçileri ile pek çok konuda özgün hususiyetlere sahip, başlı başına bir mekteptir.

Onun ozan mektebinin muhiti, hem Türklerin son yarım yüzyılda mekân tuttuğu Avrupa hem de kadim Türk yurtlarıdır. Başka bir ifade ile onun mektebinin muhiti Turan Elleridir. Onun sözü, sunumu özgündür. Kendine özgü makamları vardır. Sözlerin tamamı kendine aittir. İşlediği konular yine özgündür. Sahne aldığı mekânlar Almanya'dan Avustralya'ya kadardır. Onu kendisine üstat tayin eden, Avrupa ülkelerinden Türk yurtlarına kadar pek çok ozan vardır: Türkiye ve Avrupa'da Âşık Sefâî, Mustafa Yıldızdoğan, Ahmet Şafak, Ali Kınık, Kaya Kuzucu, Atilla Yılmaz, Osman Öztunç, Yusuf Polatoğlu; İran Sulduz'da Azer Elses; Azerbaycan'da Ozan Mehriban Zeki bunlardandır.

Ozan Ârif'in programları ve konserleri birer seminer, konferans hükmündedir ve tamamen eğitim ve öğretim amaçlıdır. O, aynı zamanda gençliğin kutsiyet, şecaat duygularını geliştirmeye, onları idealist yapmaya çalışan bir eğitimcidir. Başta Almanya, Fransa ve Hollanda olmak üzere Avrupa ülkelerinde ve diğer pek çok ülkede, küçükten büyüğe Türk vatandaşı yoktur ki, arabalarının teyp veya CD çalarlarında, evlerindeki videolarda, bilgisayarlarında onun kasetleri, CD'leri olmasın. Yabancı ülkelerdeki yüz binlerce Türk gencinin millî ve manevî değerlere bağlı kalmalarında Ozan Ârif'in büyük payı vardır.

İki bin yılının başında yazdığı "Kör müsün?" adlı destanı ile Türk Milletini ciddi, ağır ve özgün ifadelerle uyarmaya çalışmış, Avrupa'nın yerli hainlerle iş birliği yaparak Türkiye'yi yıpratmak ve bölmek istediğini sarîh bir dille ifade etmiştir:

Ey Türkoğlu!.. Kendine gel kendine!
Devletini deliyorlar kör müsün?
Düşmeyelim şu Batı'nın fentine
Kırk elekten eliyorlar, kör müsün?...

Hain çünkü; bunlar almış doları.
Alınca Batı'ya vermiş yuları;
Bunlar şu AB'nin kadim kulları!

AB diye meliyorlar, kör müsün?

AB ne yapıyor, bak vurup vurup?..
Mozaik diyorlar mermeri kırıp!..
Kürt'ü Türk'ten, Türk'ü Kürt'ten ayırıp,
Dilim dilim diliyorlar, kör müsün?..

Zaten PKK'yı kuran da Batı,
Kurup arkasında duran da Batı,
Bizi sırtımızdan vuran da Batı!..
Ensemizde soluyorlar, kör müsün?

Vaşington, Brüksel, Strazburg, Roma,
Arif, bunlar dost mu olur adama?
Felaket tellalı değilim amma,
Türkiye'yi bölüyorlar, kör müsün?

Müslümanların zelil durumunda olmalarının sebeplerini de araştıran Ozan Ârif, onların perişanlığını da kendine özgü bir mantıkla yorumlamaktadır. Ona göre Müslümanların perişanlıklarının sebebi, bizzat kendileridir. Kurtuluşu, Hakk'ı bilip ona bağlanmakta, Kur'an'ı okuyup anlamakta ve Müslümanca hayat yaşamakta görmektedir:

Müslümanlar neden böyle perişan?
Sebeb ne arayıp soruyor muyuz?
Bu işin sebebi bence Müslüman.
Acaba farkına varıyor muyuz?

Müslümanlık çünkü adımız bizim.
Adımız gibi mi tadımız bizim?
Eksik mi dedimiz-kodumuz bizim?
Fitnesiz, fesatsız duruyor muyuz?

Kitabımız Kur'an ilim kokuyor,
Kaç Müslüman günde açıp bakıyor?
Okuyan da işte öyle okuyor.
Mânasına kafa yoruyor muyuz?

Mademki her nefes Hak'tan hediye,
Dünya için Hakk'ı unutmak niye?
Bugün Allah için ne yaptım diye?
Akşam kendimize soruyor muyuz?

Arif olan ham laf etmez kardeşim,
Bir destanla bu dert bitmez kardeşim,
Müslümanım demek yetmez kardeşim,
Müslümanca hayat sürüyor muyuz?

Türk-İslâm dünyasının hangi köşesinde olursa olsun bir Türk veya İslâm toplumu sıkıntıya girse o, sesiyle, sazıyla, destanıyla onların sesi, nefesi olur, onların yanında, hatta önlerinde yer alır. Arka planlarını, hâl çarelerini ortaya döker. Doğu Türkistan için de Bosna Hersek için de Suriye, Karabağ için de hep böyle olmuştur.

Karabağ için en gür sesi, en büyük destanı o çıkarmıştır:

Dünya duysun bu sesi, bu ses şarkın sesidir
Peygamberin övdüğü, necip ırkın sesidir
Bu ses Azerbaycan'ın, bu ses Türk'ün sesidir
Bu Ermeni tak etti, canımıza tak artık!
Ya Karabağ ya ölüm! Başka yolu yok artık!

Plân şu: Karabağ'a önce özerk denecek,
Parlamento oylama, kahpelikler dönecek,
Peşinden de Ermeni Karabağ'a konacak,

Ondan sonra Ermeni kök salacak! Sök artık!
Ya Karabağ ya ölüm! Başka yolu yok artık!

Dünyayı kandırıyor Ermeni lobileri,
Amerika ve Moskov en büyük abileri,
Lejyonerler yığıyor Fransa gibileri,
Ankara da bu kadar olamaz ... artık!
Ya Karabağ ya ölüm! Başka yolu yok artık!

Şu da bir gerçektir ki, zer kadrini zerger bilir misali, büyük üstat Ozan Ârif'in kadri devrin siyasileri ve devlet adamları tarafından layığı veçhile bilinmemiştir, hâlâ da bilinmemektedir. Oysa ki şuurlu liderler, kendisini övenler kadar, yerenleri de dinler. Sadece övgüleri dinleyenler "uçmaya" başlar, o uçunca da tabii ki lideri olduğu teşkilat da uçar. Hâlbuki övgülerle birlikte kendisi için yapılan yergileri de dinleyen liderler, yere daha sağlam basar, makamında daha sağlam dururlar. Daha metin, daha güçlü olurlar. Ne hazindir ki methiyelerin mayhoş tadı ile mest olanlar, dost sözünün acı olacağını unutarak, dost sözü söyleyen ozanları düşman yerine koymaktadırlar.

Sonuç:

Türk kültürünün ve medeniyetinin önemli bir ögesi olan ozan-âşık geleneği Türk varlığının olduğu her yerde neşvünema bulmuştur. Bu geleneğin temsilcisi ve taşıyıcısı olan ozanlar, hem halkın aksakalı ve bilge insanı hem de halkın gülüşünün ve gözyaşının tercümanı olmuştur. Onlar daima Hak'la beraber, halkla beraber yaşamıştır.

Günümüzde Türk ozan-âşık geleneğinin çok önemli temsilcilerinden ve taşıyıcılarından biri, bence birincisi Ozan Ârif'tir. O, Dede Korkut ozanlık geleneğini ihya etmiştir. O, geleneğe hâkim kılınmaya çalışılan methiyeci zihniyeti bir yana bırakarak, devrin siyasilerini ve idarecilerini yüksek vicdan, hür düşünce ve ideal aşkı ile eleştirebilmiştir.

Ozan Ârif, millî şuurun, beşerî vicdanın ve İslâm ahlakının çok önemli bir temsilcisidir. Üstat, mensup olduğu millet ve Müslümanlar adına da isabetli öz eleştiriler yapmıştır.

O, dünyanın gidişatını yakından takip ederek, Türk milletinin ve İslâm dünyasının karşılaşacağı sıkıntıları, büyük bir öngörü ile çok önceden destanlarına konu edebilmiştir.

Ozan Ârif, hem halkın hem gençliğin hem de yüksek tahsilli aydınların itibar ettiği, sazını, sözünü dinlediği bir ozandır. Onun, gelenek içindeki yeri, ihata ettiği muhit, etkilediği ve arkasına taktığı ozanlar, her biri bir seminer veya konferans niteliği taşıyan eğitim ve öğretim amaçlı programları, Türk gençliğinin millî, manevi değerlerini, kutsiyet, şecaat duygularını geliştirme gayretleri göz önüne alındığında o, yalnız bir ozan değil, bir mekteptir.

Kaynakça:

- ERGİN, Muharrem (2014), Dede Korkut Kitabı I, 9. Baskı, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
FİNKELESTEİN, Sidney (1995), Besteci ve Ulus, Müzikte Halk Mirası, Çeviren: M. Halim Spatar, İstanbul, Pencere Yayınları.
İNAYET, Alimcan (2002), Türklerin Çin Kültürü Üzerindeki Etkileri, Türkler 4, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları.
KAFKASYALI, Ali (2009), İran Türkleri Âşık Muhitleri, 2. Baskı, Erzurum, Salkımsöğüt Yayınları.
KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2004), Türk Edebiyatı Tarihi, 6. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.
KÖPRÜLÜ, M. Fuad (2004a), Edebiyat Araştırmaları I, 4. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.
ÖGEL, Bahaeddin (1987), Türk Kültür Tarihine Giriş (8). Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
ÖGEL, Bahaeddin (2001), Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Ankara, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
SAYRAMI, Abliz Muhammet (1993), Süy, Tan Sülalesinde Ötken Uyğur Sanatkârları, Urumçi - Çin, Milletler Neşriyyatı.
SÜMER, Faruk (1999), Oğuzlar (Türkmenler), 5. Baskı, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları

NEVZUHUR

MUSTAFA AYVALI

Bir hayalim var ki yosun yeşili!
Sızıdır gönülde o bakışların.
Telleri yâr diyen garip mecnunun
Sazıdır gönülde o bakışların.

Bedenimin şalı, kirpiği, kaşı
Şu fakir soframın ekmeği, aş
Göğsüme yaslanmış ömrümün kışı,
Yazıdır gönülde o bakışların.

Bir mektubun var ki adressiz, adsız
Çevir çevir oku, ister baştan yaz
Bu bendeki bahta zarfsız, kâğıtsız
Yazıdır gönülde o bakışların.

Bilmem kaç beyittir şu gençlik çağı!
Her mısrası yakmış bende چراغی.
Şimdi âlemlerin en yüce dağı,
Düzüdür gönülde o bakışların.

Dert, umut, sitemle gezsem âlemi
Gözümün feridir gamı, elemi.
Sükûta ram olan aşkın kelâmı,
Sözüdür gönülde o bakışların.

Şimdi kalbin narı, izzeti bende
Acıların tadı, lezzeti bende
Bir ana rahmi ki kıymeti bende,
Hazzıdır gönülde o bakışların.

Kadehsiz mey'lerin bir hoş süruru
Nevzuhur damıtır aşkın huzuru
Tahtıma kurulmuş cennetin nuru,
Yüzüdür gönülde o bakışların.

DÜZELTME: Bir önceki sayıda (69.sayı) MUSTAFA AKBABA'nın CÂMÎ (LER) başlığını taşıyan yazısında; 2. sayfada bulunan fotoğrafın altına yazılması gereken "KURŞUNLU CAMİÎ" yazısı sehven 3. sayfada bulunan "ŞEHİDLER ABİDESİ CAMİÎ" fotoğrafının altına yazılmıştır. Düzeltiriz.

ANTALYA'DA KÜLTÜR VE FOLKLORÜN İZLERİ

(Devam)

Çocukluğumuzdaki ve delikanlılık çağıımızdaki Yenikapı Meydanı'nı tanıtılabilmek için diğer taraftan, yani tramvay hattının geçtiği taraftan da bahsetmemiz gerekir.

Çarşı istikametinden şimdi Atatürk Caddesi olarak isimlendirilen Yenikapı Caddesi boyunca gelirken, meydana önceki sola giren son sokak Fırın Sokağı idi. Şimdi bu sokak 1306 sokak olarak biliniyor. Fevzi Çakmak Caddesine paralel olarak uzanan bu sokağın iki yerden Fevzi Çakmak Caddesi ile bağlantısı bulunur.

Yenikapı (Atatürk) Caddesinden bu sokağa girişte sol köşede bizim evimiz vardı. Çocukluğum ve ilk gençlik yıllarımın geçtiği evimiz. Bu ev 1978 yılında günün şartları gereği yıkılıp yerine şimdiki mevcut apartman (Akbaba Apt.) yapıldı. "O EV" unvanlı şiirimde tasvir etmeğe çalıştığım bu ev hakkında her ne kadar iki katlı demiş olsam da aslında bildiğimiz anlamda iki katlı sayılmazdı. "İzmir biçimi" diye vasıflandırılan mimarî tarzla yapılmış. Evin duvarları taş, çatısı da kiremit örtülüydü. İki katlı dememin sebebi, bodrumunun da bulunması ve buranın da kullanım alanı içerisinde olmasından dolayı idi. Dedemin bu evi satın almazdan önceki yıllarda burası Askerî Mahfel olarak da kullanılmış. Rumlar tarafından yapılmış olan bu evin bahçesinde iki büyük muşmula (Yenidünya) ağacı ile bahçe kapısının yanında bulunan yasemin çiçeği de Rumlardan kalma idi. Bu yasemin çiçeği evimizin alâmet-i farikası gibiydi. Yasemin çiçeği Akdeniz bitkisi olduğu halde nedense o yıllarda Antalya'da çok fazla yaygın değildi. Yıllar öncesiydi, Yunanistan'da bulunan evin eski sahibinin akrabalarından dört-beş kişi turistik amaçlı Antalya'ya gelecek olmuşlar. Kendisi onlardan evi görmelerini istemiş, evin yerini tarif edip bir nişan olarak da sokak içerisindeki bahçe kapısının yanında bulunan ve duvarın üstünü bir taç gibi süsleyen yaseminden bahsetmiş. Gelenler bu tarif üzerine evi rahatlıkla bulmuşlar. Kendilerini birkaç saatliğine misafir etmiştik.

Evimizin mahfel olarak kullanıldığı dönemden fotoğrafı
-Mustafa Akbaba arşivi-

(Dışarıda olan merdiven, Yenikapı Caddesi yapılırken yıkılarak diğer fotoğrafta görüldüğü şekilde binanın bünyesine alınmıştır.)

Evimizin 1978 yılında yıkılmadan önceki fotoğrafı

(Devam edecek)

